

УДК 159.923

DOI 10.32755/sjeducation.2024.01.103

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПЕРСОНАЛУ ДКСВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Данильченко Тетяна Вікторівна, доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри психології,
Пенітенціарна академія України
(14000, Україна, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,
e-mail: dan20151975@gmail.com)
ORCID: 0000-0001-8809-0132

Проаналізовано параметри психологічного здоров'я персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України в період воєнного стану. Дослідження проведено влітку 2023 р. Респондентами виступали працівники установ виконання покарань з різних міжрегіональних управлінь (N=127). Використано опитувальники «Стабільність психічного здоров'я – коротка форма», «Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя БіБіСі». Розглянуто психологічне здоров'я як динамічний стан внутрішнього благополуччя особистості, який забезпечує її оптимальне функціонування.

Показано, що провітантя як найвищий ступінь психологічного здоров'я більш виражене в середнього начальницького складу, а найбільш пригніченими є працівники за вільним наймом. Особи з молодшим та вищим начальницьким статусом посідають проміжну позицію.

Зафіксовані такі найвищі показники параметрів психологічного здоров'я у працівників обох статей, як відчуття сенсу життя та цікавість до життя. У жінок статистично достовірно вище оцінка теплих довірчих стосунків з оточенням. Найнижчі показники в респондентів обох статей за такими параметрами: віра в людей та поліпшення суспільних умов для життя, оцінка свого внеску для суспільства.

У чоловіків для забезпечення психологічного здоров'я найбільш важливим є відчуття власної значущості для суспільного життя, а також переживання власної компетентності як здатності вирішувати повсякденні проблеми та виявляти свою життєву позицію. Для жінок більш актуальним для збереження психологічного здоров'я є можливість вести значуще за власними оцінками життя, а також бути задоволеними взаєминами.

Із збільшенням тривалості перебування на посаді для чоловіків характерне збільшення відчуття власної значущості і переживання задоволення від стосунків у колективі, жінкам – висока оцінка власної професійної компетентності.

Результати можуть бути використані психологами для забезпечення більш ефективного психологічного супроводу персоналу ДКСВ України.

Ключові слова: психологічне здоров'я, суб'єктивне соціальне благополуччя, суб'єктивне благополуччя, установи виконання покарань, воєнний стан.

PSYCHOLOGICAL HEALTH OF THE STAFF OF THE STATE PENITENTIARY SERVICE OF UKRAINE DURING MARTIAL LAW

Danylchenko Tetiana, Doctor of Sciences (Psychology), Professor,
Professor of the Department of Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine
(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,
e-mail: dan20151975@gmail.com)
ORCID: 0000-0001-8809-0132

The article analyzes the parameters of psychological health of the personnel of the State Criminal and Executive Service of Ukraine during martial law. The study was conducted in the summer of 2023. The respondents were employees of penitentiary institutions from different interregional departments (N=127). The questionnaires “Mental Health Stability – Short Form” and “Modified BBC Subjective Wellbeing Scale” were used. We consider psychological health to be a dynamic state of internal well-being of an individual that ensures its optimal functioning.

It is shown that prosperity as the highest degree of psychological health is more pronounced in middle managers, and the most depressed are freelance workers. Those with junior and senior managerial status occupy an intermediate position. The highest rates of psychological health parameters were recorded for personnel of both sexes, such as a sense of meaning in life and its interest. Women have a statistically significantly higher assessment of warm, trusting relationships with others. The lowest scores were recorded by respondents of both sexes in the following parameters: faith in people, faith in improving social conditions for life, and assessment of their contribution to society.

For men, the most important thing for maintaining psychological health is a sense of their own importance for social life, as well as the experience of their own competence as an ability to solve everyday problems and manifest their life position. For women, the ability to lead a life that is meaningful in their own estimation and to be satisfied with their relationships is more important for maintaining psychological health.

As the length of holding a service position increases, men are characterized by an increased sense of self-worth and satisfaction with team relationships, while women are characterized by a high level of professional competence.

The results can be used by psychologists to provide more effective psychological support to the personnel of the SCES of Ukraine.

Key words: *psychological health, subjective social well-being, subjective well-being, penitentiary institutions, martial law.*

Постановка проблеми. Психологічне здоров'я є важливим аспектом повноцінного життя, однак в умовах широкомасштабного вторгнення воно стає наріжною проблемою як для

суспільства загалом, так і для окремої особистості зокрема. Травматичні події не оминули жодного українця, як прямо (через бомбардування, обстріли, втрату житла, близьких, катування), так і опосередковано (через хронічну загрозу життю, невизначеність майбутнього, негативний контекст новин, зниження можливостей самореалізації, обмеження прав і свобод). Воєнні дії негативно впливають на психологічне здоров'я, підвищуючи ризик психологічних травм, провокуючи хронічний стрес та вияви соматичних захворювань, руйнуючи соціальні зв'язки.

Низка професій зазнає подвійного тиску: вони і в мирний час вважалися екстремальними, а в умовах воєнного стану є надзвичайно стресовими для більшості фахівців. Найчастіше ці професії позначають узагальненою метафорою «силові структури»: військові, рятувальники, поліцейські переживають кризове випробування у професії. До цієї категорії, на нашу думку, можна віднести і персонал ДКВС України. Працівники в цій сфері щоденно стикаються з численними ризиками та викликами, що впливають на їх психологічний стан. Постійна взаємодія із засудженими, підвищений ризик для життя і здоров'я, ненормований робочий день, емоційно виснажлива робота негативно впливають на психологічне благополуччя персоналу і відображається на їх психологічному здоров'ї. Постає проблема пошуку ресурсів для оптимального функціонування особистості як в професії, так і поза її межами.

Здатність до ефективної реалізації професійних функцій визначається не тільки професійною мотивацією, а й комплексом психологічних характеристик, які забезпечують психологічне здоров'я. На рівень резильентності, емоційної врівноваженості, атрибутивний стиль (песимістичний чи оптимістичний), вольовий самоконтроль тривала травматизація впливає негативно, знижуючи рівень професійної працездатності.

Зважаючи на те, що пролонговані стресові події генерують значні ризики для психологічної витривалості особистості (а воєнні дії повномасштабної війни тривають на сьогодні вже більше двох років), актуальним є дослідження психологічного здоров'я працівників Державної кримінально-виконавчої системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теоретичних розвідках щодо психологічного здоров'я, на нашу думку, можна виділити три провідні напрями. По-перше, це визначення самого концепту, в основному через диференціацію психічного і психологічного здоров'я (Т. М. Маланьїна, А. М. Шевченко). По-друге, це вбудовування категорії психологічного здоров'я в систему понять через диференціацію рівнів здоров'я та порівняння психологічного здоров'я з іншими феноменами, що описують оптимальне функціонування людини (психологічне благополуччя, процвітання) (А. В. Курова, Н. В. Павлик). По-третє, визначення та емпірична апробація критеріїв психологічного здоров'я (І. О. Блохіна, О. В. Москаленко, Н. В. Павлик, А. М. Шевченко).

Достатньо довго у психологічній літературі поняття психічного і психологічного здоров'я взаємно замінювалися. Починаючи з 80-х рр. ХХ ст. основна лінія дискусій у визначенні концептів ведеться щодо визнання і обґрунтування того факту, що психологічне здоров'я не є тотожним психічному здоров'ю. Зростає кількість людей, які не маючи психічних розладів (діагностованого психічного захворювання), переживають значні психологічні проблеми (їм притаманні характеристики психологічного нездоров'я). Павлик Н. В. підкреслює, що з функціонального погляду основу психічного здоров'я становить повноцінний розвиток вищих психічних процесів, а психологічного здоров'я – повноцінний розвиток особистості [1].

Психічне здоров'я спирається на ідеї норми і патології, які визначає сторонній спостерігач (частіше лікар), тоді як психологічне здоров'я пов'язане з переживанням самої людини, її інтегральної оцінки власної особистості. У праці О. В. Шувалова окреслено атрибути феномена психологічного здоров'я. По-перше, поняття «психологічне здоров'я» охоплює лише людський вимір і є науковим еквівалентом духовного здоров'я. По-друге, проблема психологічного здоров'я – питання норми і патології в духовно-особистісному розвитку людини. По-третє, основою психологічного здоров'я є нормальний розвиток суб'єктивності людини. По-четверте, визначальними

критеріями психологічного здоров'я є спрямованість розвитку та характер актуалізації людської особистості [2, с. 99].

Цікаво, що в окремих працях ставиться знак рівності між психологічним здоров'ям і психологічним благополуччям. Зокрема, в роботі української дослідниці А. В. Курової вказується, що психологічне здоров'я є свідченням не відсутності хвороб, а відображенням повного психологічного благополуччя [3, с. 159]. Схоже визначення психологічного здоров'я дає Т. М. Маланьїна: «стан психологічного благополуччя, що забезпечується сукупністю особистісних якостей і властивостей, які є передумовами життєстійкості людини, конструктивного задоволення її потреб та успішної самореалізації» [4, с. 178]. Зближує поняття благополуччя й психологічне здоров'я Ю. І. Кашлюк, яка визначає останнє як стан душевного благополуччя (комфорту), адекватного ставлення людини до навколишнього світу, відсутність хворобливих психічних явищ (фобій, неврозів), що є необхідною умовою її повноцінного розвитку [5]. Намагаючись поєднати гедоністичний підхід (пошук задоволення, позитивний афект) та евдемонічний підхід (сєнс життя і самореалізація) в англomовній літературі останнім часом використовується термін “positive mental health” – позитивне ментальне здоров'я [6], що за дефініцією збігається із змістом, прийнятим у вітчизняній психології визначенням психологічного здоров'я.

Нам близьке розуміння психологічного здоров'я А. М. Шевченко, яка розглядає його як «динамічний стан внутрішнього благополуччя (узгодженості) особистості, що забезпечує оптимальний вибір дії, вчинків і поведінки у ситуаціях взаємодії із зовнішніми об'єктивними умовами, іншими людьми та дозволяє людині актуалізувати власні індивідуально-психологічні можливості» [7, с. 110].

Ознаками психологічного здоров'я постають здатність до саморегуляції, позитивний образ Я, соціальна адаптивність, саморефлексія, потреба в особистісному зростанні. Титаренко Т. М. так описує психологічно здорову людину: «добре адаптована, яка вміє спілкуватися, відчуває потреби інших людей і не забуває про власні інтереси. Вона цінує можливість

мати спільні цілі, уподобання, загальну професійну чи якусь іншу спрямованість з оточенням. Для неї нескладно налагоджувати конструктивні стосунки, запобігати конфліктам чи їх розв'язувати» [8, с. 40]. Узагальнений перелік критеріїв психологічного здоров'я пропонують О. В. Москаленко та І. О. Блохіна: інтерес до самого себе та суспільний інтерес, самоконтроль і висока фрустраційна стійкість, прийняття невизначеності та гнучкість, «наукове» мислення й орієнтація на творчі плани, прийняття самого себе, здатність до ризику, тривалий гедонізм, нонутопізм, відповідальність за свої емоційні порушення [9].

Слід зазначити, що узгодженого несуперечливого погляду на природу психологічного здоров'я в українській науці ще не склалося. Також представлено обмежений перелік окремих професійних груп з точки зору дослідження їх психологічного здоров'я, зокрема вивчаються працівники організацій (Л. М. Карамушка, К. В. Терещенко, О. В. Креденцер), педагоги (Н. В. Павлик), військові (О. М. Кокун, Н. С. Лозінська, В. В. Остапчук). Однак дослідження пенітенціаріїв нечисленні, що і зумовило вибір теми цього дослідження.

Організація та методики дослідження. Для проведення дослідження використовувалися такі методики: анкета для осіб рядового та начальницького складу; опитувальник «Стабільність психічного здоров'я – коротка форма» («The Mental Health Continuum – Short Form»); методика «Модифікована шкала суб'єктивного благополуччя БіБіСі» (The modified BBC subjective well-being scale (BBC – SWB)) (P. Pontin, M. Schwannauer, S. Tai, M. Kinderman) (адаптація Л. М. Карамушки, К. В. Терещенко, О. В. Креденцер).

У дослідженні взяло участь 127 працівників установ виконання покарань з різних міжрегіональних управлінь, 66,1 % чоловіків та 33,9 % жінок. Середній вік – 33,4 років. Вікову категорію становили: 18–25 років – 18,1 %, 25–35 років – 24,4 %, 35–45 років – 42,5 %, 45–50 років – 15 %. Збір даних здійснювався в межах підготовки магістерського дослідження К. С. Лютенко протягом 2023 р.

Обробка результатів здійснювалася методами математичної статистики (t-критерій Стьюдента, хі-квадрат, коефіцієнт

кореляції Спірмена, факторний конфірмаційний аналіз) за допомогою програми SPSS 22.

Аналіз результатів. Під час аналізу показників суб'єктивного благополуччя (СБ) ми порівняли результати опитуваних чоловіків з дослідженням 2023 р. (84 особи). Виявилось, що у працівників ДКВС України задоволеність життям достовірно ($p \leq 0,01$) вище (25,50 балів проти 23,24 бали в опитуваних чоловіків-непрацівників ДКВС). Одним з ймовірних пояснень може бути відносна впевненість у майбутньому, пов'язана з бронюванням від мобілізації, однак це припущення потребує перевірки на інших категоріях чоловіків. Припускаємо, що існують і інші чинники, які впливають на суб'єктивне благополуччя персоналу ДКВС, оскільки показники СБ у респондентів-жінок також достовірно вище ($p \leq 0,01$), ніж у «непрацівниць ДКВС». Такими факторами може виступати соціальна захищеність персоналу, стабільність режимної служби, яка в мирний час викликала незадоволення через відчуття обмеженості свободи, а в умовах невизначеності, коли знижується горизонт планування, стала підґрунтям для психологічної стійкості.

Більш диференційованим є показники психологічного здоров'я в різних регіонах. Так, достовірно вище оцінювали оточення, а також відчували себе більш щасливими останні два тижні працівники Центрально-Західного міжрегіонального управління. Найнижчий рівень за цими показниками зафіксовано у працівників Північно-Східного міжрегіонального управління. У них же найнижчі показники усвідомленості життя та відчуття мети. Очевидно, сильний вплив на самопочуття здійснюють події широкомасштабного вторгнення у Східному регіоні, де на сьогодні ведуться активні бойові дії. Найвищий рівень відчуття мети в житті ($p \leq 0,01$) та задоволеність собою ($p \leq 0,05$) у представників Південно-Східного міжрегіонального управління. Тоді як найменш задоволені собою ($p \leq 0,01$) та невпевнені у власних висловлюваннях ($p \leq 0,05$) працівники Західного міжрегіонального управління. Зазначимо, що достовірних відмінностей у цілісному показнику психологічного здоров'я виявлено не було, хоча найбільша кількість осіб з ви-

соким рівнем психологічного здоров'я (процвітання) виявлена в Центральньо-Західному (83,3 %) та Південному (71,4 %) між-регіональному управлінні. Пригнічення відчують в Департаменті виконання покарань (6,3 %).

Були проаналізовані найвищі і найнижчі показники окремих параметрів психологічного здоров'я в чоловіків і жінок. Статевих відмінностей не виявлено. Єдиний виняток – жінки частіше були залучені в теплі та довірливі стосунки ($p \leq 0,05$). Оцінка емоційної теплоти взаємин у дослідженнях традиційно вища в жінок [10]. Найвищий показник з 14 вимірюваних параметрів психологічного здоров'я і у чоловіків, і у жінок був однаковий – відчуття, що вони мають мету та сенс життя ($M=4,14$). Тоді як на другій позиції по балах у чоловіків була цікавість до життя ($4,13 \pm 0,979$), а у жінок – теплі довірчі стосунки з оточенням ($3,93 \pm 0,828$). Третю позицію поділили цікавість до життя в жінок ($3,86 \pm 1,207$) і успішне виконання повсякденних обов'язків у чоловіків ($3,88 \pm 0,87$). Найнижчі показники і в чоловіків ($2,15 \pm 1,485$), і в жінок ($1,88 \pm 1,562$) отримав такий параметр психологічного здоров'я, як «суспільство стає кращим для таких людей, як ви», що свідчить про розчарування в наявній ситуації в українському суспільстві, ймовірно пов'язане як з воєнним станом, так і ускладненням сприймання дій владних інституцій. Негативно і чоловіки ($2,95 \pm 1,171$), і жінки ($2,79 \pm 1,245$) оцінюють людей, з якими контактують («ви відчуваєте, що люди зазвичай хороші»), що свідчить про професійну деформацію під впливом постійної взаємодії із засудженими. Також респонденти обох статей низько оцінюють свої можливості зробити важливий внесок для суспільства (чоловіки: $2,63 \pm 1,463$; жінки: $2,60 \pm 1,65$).

Важливим чинником професійного вигорання постає тривалість залучення персоналу ДКВС до виконання професійних обов'язків. Був здійснений кореляційний аналіз за допомогою коефіцієнта Спірмена між показниками психологічного здоров'я та терміну служби окремо для чоловіків і жінок. Так, для чоловіків було виявлено такі зв'язки: тривалість служби пов'язана із зростанням оцінки значущості подій, що відбуваються в суспільстві ($r=0,221$ при $p \leq 0,05$), соціальною помітніс-

тю ($r=0,301$ при $p \leq 0,01$) і суб'єктивним соціальним благополуччям загалом ($r=0,245$ при $p \leq 0,05$). Отже, можемо зробити висновок, що для персоналу чоловічої статі тривалість перебування в колективі пов'язана із задоволенням від стосунків, наявності підтримки, а також відчуття власної значущості в соціальному контексті.

Для жінок ситуація дещо інша. Так, були виявлені зв'язки між тривалістю професійної діяльності і підвищенням задоволеності собою як особистістю ($r=0,341$ при $p \leq 0,05$), як і у чоловіків, зростанням значущості подій, що відбуваються в суспільстві ($r=0,342$ при $p \leq 0,05$), однак із зниженням оцінки оточення ($r=-0,352$ при $p \leq 0,05$). Також тривалість перебування на посаді пов'язана з відчуттям мети ($r=0,394$ при $p \leq 0,01$) і відчуттям, що вони успішно справляються з повсякденними зобов'язаннями ($r=0,343$ при $p \leq 0,05$). Таким чином, тривалість професійної діяльності для жінок пов'язана з відчуттям власної професійної компетентності і розчаруванням у людях.

Не були виявлені статистично достовірні відмінності (критерій χ^2) в рівні психологічного благополуччя залежно від посади. Всі респонденти були розділені на чотири групи: молодший, середній та старший начальницький склад, а також вільний найм. Процвітання домінує у середнього начальницького складу (65,5 % з цієї групи): респонденти відчувають принаймні один із трьох симптомів гедоністичного благополуччя «щодня» та «майже щодня», а також відчувають 6 з 11 симптомів евдемонічного благополуччя (позитивне функціонування). Це може бути пов'язано з незначним строком служби в пенітенціарній системі (5–10 років), коли людина бажає кар'єрного зросту, успішності та результативності на робочому місці, вбачає перспективи і сенс у подібній професійній діяльності. Трохи менший показник (51,3 %) у працівників молодшого начальницького складу із строком служби до 5 років. Це період адаптації до робочого місця, з'ясування особливостей функціональних обов'язків, отримання статусу в колективі, налагодження взаємин. Серед старшого начальницького складу процвітання зустрічається приблизно з такою ж частотою (48,9 %). Працівники цієї групи мають вислугу понад 10

років, що може виступати підставою для різних форм професійної деформації, інтерес до професійних обов'язків поступово втрачається. Найменша кількість «процвітаючих» у працівників із вільним наймом зі строком служби більше 15 років (41,7 %). У них також найбільше «пригнічених» з усіх груп – 8,3 %. Припускаємо, що при схожих професійних обов'язках вони не бачать можливості кар'єрного зростання, матеріальна оплата досить низька, порівнюючи себе з атестованими працівниками, можуть відчувати себе дещо обмеженими в можливостях тощо.

Для аналізу структури показників психологічного здоров'я був здійснений факторний конфірмаційний аналіз його параметрів окремо для чоловіків і жінок, оскільки підстави для оцінки функціонування як оптимального, незважаючи на загальну професійну спрямованість, припускаємо в них відмінні. У ході аналізу даних жінок було виділено 3 фактори, що пояснюють 69,39 % загальної дисперсії. До першого фактору (внесок у загальну дисперсію – 48,19 %) увійшли такі дескриптори: наявність сенсу в житті і значущої мети (факторне навантаження – 0,804), впевненість у висловлюванні власних поглядів (0,748), значущість подій, що відбуваються в суспільстві (0,735), задоволення власною особистістю (0,730), наявний досвід, що спонукає до самовдосконалення (0,592), успішне здійснення повсякденних зобов'язань (0,565), відчуття можливості здійснення значущого внеску для суспільства (0,506), що дає можливість позначити цей фактор як «Значуще життя». Другий фактор (12,88 %) утворений такими характеристиками: цікавість до життя (0,840), теплі довірчі стосунки (0,746), задоволення (0,742), відчуття щастя (0,642), ми позначили його як «Задоволення від стосунків». До третього фактору увійшли такі параметри: суспільство стає кращим для таких людей, як я (0,788), люди гарні (0,748), можливість здійснення значущого внеску для суспільства (0,643), належність до певної соціальної групи (за місцем навчання, роботи) (0,637), що дало можливість позначити його як «Соціальний оптимізм».

У чоловіків структура психологічного здоров'я дещо інакша (загальна дисперсія – 66,18 %). Так, до першого фактору (внесок – 47,82 %) увійшли такі дескриптори, як значущість

подій, що відбуваються в суспільстві (0,803), суспільство стає кращим для таких людей, як я (0,716), люди гарні (0,661), відчуття можливості здійснення значущого внеску для суспільства (0,634), задоволений власною особистістю (0,604), належність до певної соціальної групи (за місцем навчання, роботи) (0,587), теплі довірчі стосунки (0,545), що дало можливість позначити цей фактор як «Значуща роль у суспільстві». Зазначимо, що у працівників ДКВС чоловічої статі на перше місце за значущістю виступає саме належність до певної групи як частини спільноти. Якщо жінки більше орієнтовані на міжособистісні стосунки (ближнє коло спілкування), то чоловіки підкреслюють колективізм та відчуття належності до більш широкої спільноти.

Другий фактор (внесок – 9,60 %) утворений такими характеристиками, як відчуття щастя (0,876), задоволення (0,850), цікавість до життя (0,692), наявність сенсу в житті і значущої мети (0,659), теплі довірчі стосунки (0,513), що дозволило позначити цей фактор як «Благополуччя особистості». Звернемо увагу, що до цього фактору увійшли як інтегральні характеристики задоволення життям, так і виміри гедоністичного та евідемонічного благополуччя, а також один параметр суб'єктивного соціального благополуччя. Третій фактор (внесок – 8,76 %) ми позначили як «Компетентність», тому що в нього увійшли такі дескриптори, як успішне здійснення повсякденних зобов'язань (0,793), впевненість у висловлюванні власних поглядів (0,768), наявний досвід, що спонукає до самовдосконалення (0,683).

Висновки. Персонал ДКВС обох статей має виражене відчуття сенсу життя та наявну мету, а також відчуває цікавість до життя. У жінок статистично достовірна вища оцінка теплих довірчих стосунків з оточенням. Низькі показники психологічного здоров'я однакові в чоловіків та жінок: зневіра в людях і поліпшенні суспільних умов для життя, а також низька оцінка свого внеску для суспільства.

Для чоловіків із збільшенням тривалості перебування на посаді характерне збільшення відчуття власної значущості і переживання задоволення від стосунків у колективі. Жінкам

притаманна висока оцінка власної професійної компетентності (професіоналізм, відчуття сенсу) і зниження оцінок людей.

Для чоловіків (працівників ДКВС) для забезпечення психологічного здоров'я найбільш важливим є відчуття власної значущості для суспільного життя. Причому домінантними є не ближні міжособистісні стосунки, а соціальні наслідки діяльності для спільноти загалом. Суттєвим також є переживання власної компетентності як здатності вирішувати повсякденні проблеми та виявляти свою життєву позицію. Для жінок більш актуальним для збереження психологічного здоров'я є можливість вести значуще (за внутрішніми сенсами) життя, а також бути задоволеним міжособистісними стосунками. Також жінки більш оптимістичні стосовно перспектив розвитку українського суспільства, чоловіки більш скептичні.

Процвітання як найвищий ступінь психологічного здоров'я більш виражене в середнього начальницького складу, тоді як найбільш пригніченими є працівники за умовами вільного найму.

В умовах воєнного стану важливим є збільшення доступності психологічної допомоги для всіх категорій населення. Тому перспективи подальших досліджень вбачаємо в апробації програм психологічної підтримки персоналу ДКВС України з метою підвищення психологічної стійкості, отримання навичок саморегуляції та подолання стресу тривалої травмизації, а також профілактики психологічних проблем. Забезпечення комплексної психологічної підтримки, створення сприятливих умов праці та стимулювання особистісного розвитку є важливими завданнями, які сприятимуть підвищенню психологічної стійкості.

Список використаних джерел

1. Павлик Н. В. Структура і критерії психологічного здоров'я особистості. *Психологія і особистість*. 2022. № 1 (21). С. 34–59.
2. Шувалов А. В. Психологічне здоров'я людини. *Вісник ПСТГУ*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2009. Вип. № 4 (15). С. 87–101.

3. Курова А. В. Суб'єктивне благополуччя як складова частина задоволеності життям. *Вісник Одеського національного університету*. Серія «Психологія». 2013. Т. 18. Вип. 23. С. 158–164.

4. Маланьїна Т. М. До проблеми психологічного здоров'я. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Психологічні науки. 2015. № 128. С. 176–179.

5. Кашлюк Ю. І. Психологічне здоров'я і психологічне благополуччя особистості як складові задоволеності життям. *Психологічний часопис*. 2017. Том 7. № 3. С. 47–58.

6. Lukat Ju., Margraf Ju., Lutz R., Van der Veld W.M., Becker E.S. Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale). *BMC Psychology*. 2016. No 4 (1). URL: https://www.researchgate.net/publication/293807917_Psychometric_properties_of_the_Positive_Mental_Health_Scale_PMH-scale (дата звернення: 20.01.2024).

7. Шевченко А. М. Теоретичні аспекти дослідження психологічного здоров'я особистості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2018. №1 (12). С. 108–115.

8. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самодопомоги в умовах тривалої травматизації: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

9. Москаленко О. В., Блохіна І. О. До проблеми вивчення психологічного здоров'я особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 92–96.

10. Danilchenko T. V. Gender differences of experiencing of subjective social well-being. *European Journal of Education and Applied Psychology*. 2018. № 1 (1). С. 1–10.

References

1. Pavlyk, N. (2022), "The structure and criteria of psychological health of personality", *Psychology of an Individual*, Vol. 21, No. 1, pp. 34–59.

2. Shuvalov, A. V. (2009), "Psychological health of a human", *Bulletin of Orthodox St. Tikhon's Humanitarian University*, Series: Pedagogy. Psychology. Vol. 4. No. 15, pp. 87–101.

3. Kurova, A. V. (2013), "Subjective well-being as a component of life satisfaction", *Bulletin of the Odessa National University*. Series "Psychology", Vol. 18, No. 33, pp. 158–164.

4. Malanina, T. M. (2015), "On the problem of psychological health", *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*. Series: Psychological sciences, Vol. 128, pp. 176–179.

5. Kashliuk, Yu. I. (2017), "Psychological health and psychological well-being as components of life satisfaction", *Psychological journal*, Vol. 7, No. 3, pp. 47–58.

6. Lukat, Ju., Margraf, Ju., Lutz, R., Van der Veld, W.M. and Becker, E.S. (2016), "Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale)", *BMC Psychology*, No. 4 (1), available at: https://www.researchgate.net/publication/293807917_Psychometric_properties_of_the_Positive_Mental_Health_ScalePMH-scale (accessed at 20 January 2024).

7. Shevchenko, A. M. (2018), "Theoretical aspects of research on psychological health", *Organizational psychology. Economic psychology*, Vol. 12, No. 1, pp. 108–115.

8. Tutarenko, T. M. (2018), Psychological health of an individual: means of self-help in conditions of long-term traumatising, Imeks-LTD, Kropyvnytskyi.

9. Moskalenko, O. V. and Blokhina, I. O. (2022), "On the problem of studying the psychological health of the individual", *Scientific Notes of Vernadsky National University*. Series: Psychology, Vol. 33(72), No. 2, pp. 92–96.

10. Danylchenko, T. V. (2018), "Gender differences of experiencing of subjective social well-being", *European Journal of Education and Applied Psychology*, Vol. 1, No. 1, pp. 1–10.